

Uwaga, artyści i artystki!

Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego wznowiło prace nad nowelizacją ustawy o prawie autorskim w związku z koniecznością implementacji unijnej dyrektywy DSM. Dla **artystów pracujących jako freelancerzy** najważniejszy jest rozdział 3 dyrektywy.

Musimy dopilnować, żeby nowe prawo **chroniło najsłabsze ogniwo rynku** – twórców i twórczynie, wykonawczynie i wykonawców.

➤ CO TO JEST DYREKTYWA DSM?

Unijna dyrektywa w sprawie praw autorskich na jednolitym rynku cyfrowym (DSM) została przyjęta w 2019 r. To obszerny dokument regulujący różne kwestie związane z prawem autorskim.

Wszystkie państwa UE **muszą wprowadzić w życie jej zapisy**. Termin implementacji minął 7 lipca 2021 r. Polska to ostatni kraj, który nadal tego nie zrobił.

➤ O CZYM MÓWI ROZDZIAŁ 3 DYREKTYWY?

Rozdział 3 zawiera przepisy dotyczące **godziwego wynagrodzenia twórców i wykonawców** w ramach umów o eksploatację praw autorskich:

- prawo do odpowiedniego i proporcjonalnego wynagrodzenia (art. 18)
- obowiązek przejrzystości (art. 19)
- mechanizm dostosowania wynagrodzenia (art. 20)
- alternatywna procedura rozstrzygnięcia sporów (art. 21)
- odzyskanie praw do nieeksploatowanych utworów (art. 22)

➤ DLACZEGO TWÓRCY POTRZEBUJĄ TYCH MECHANIZMÓW?

Oddajmy głos samym autorom dyrektywy:

*Twórcy i wykonawcy stoją zazwyczaj **na słabszej pozycji wynikającej z umowy**, [więc] potrzebują ochrony przewidzianej w niniejszej dyrektywie, aby [mogli] w pełni korzystać z praw zharmonizowanych na podstawie prawa Unii.*

(motyw 72 dyrektywy DSM)

➤ CZY OBECNY PROJEKT USTAWY JEST ZGODNY Z DYREKTYWĄ DSM?

NIE! Proponowane zapisy są **niezgodne z treścią i duchem** rozdziału 3 dyrektywy:

- projekt pomija niektóre przepisy
- nie gwarantuje twórcom ochrony
- nie pozwala na egzekwowanie uprawnień
- nie uwzględnia realiów branżowych

➤ O CO CHODZI Z TYMI TANTIEMAMI?

Filmowcom należą się **tantiemy od eksploatacji online**. Czy tylko im? NIE!

Abonamentowe serwisy streamingowe to dzisiaj ważne platformy nie tylko z filmami i serialami, ale także z **audiobookami i e-bookami oraz muzyką**.

Uaktualnione prawo powinno uwzględniać **wszystkie formy twórczości**.

➤ ODPOWIEDNIE I PROPORCJONALNE WYNAGRODZENIE

Wynagrodzenie twórców i wykonawców powinno być odpowiednie i proporcjonalne do faktycznej lub potencjalnej wartości majątkowej praw udzielonych w ramach licencji lub praw przeniesionych
(motyw 73 dyrektywy DSM)

Tę zasadę wprowadza art. 18 dyrektywy. Projekt ustawy **w ogóle nie przewiduje** transpozycji tego przepisu do polskiego prawa.

Ministerstwo twierdzi, że w Polsce on już obowiązuje. To nieprawda.

Chodzi o mechanizm ustalenia wynagrodzenia z uwzględnieniem „zakresu udzielonego prawa” oraz „korzyści wynikających z korzystania z utworu” (art. 43 ust. 2 prawa autorskiego), ale on dotyczy **wyłącznie umów, w których nie określono wynagrodzenia**.

Takie umowy to margines. Profesjonalni twórcy zawsze zawierają umowy, w których określono wynagrodzenie. To znaczy, że **projekt ustawy nie zapewnia im żadnej ochrony**.

➤ CZY UMOWY POWINNY UWZGLĘDNIĄĆ PROCENT OD SPRZEDAŻY?

Tak! Tantiemy (pobierane od nadawców) to niejedyna forma wynagrodzenia procentowego dla twórców. Według dyrektywy DSM **umowy bez procentów powinny być wyjątkiem**.

kwota ryczałtowa może również stanowić proporcjonalne wynagrodzenie, ale nie powinna być regułą

(motyw 73 dyrektywy DSM)

Ale dzisiaj w Polsce właśnie to jest regułą: wielu twórców, w tym prawie wszyscy tłumacze literatury, otrzymują **wyłącznie wynagrodzenie ryczałtowe**.

Dyrektywa powinna to zmienić, ale projekt ustawy **całkowicie pomija tę kwestię**.

➤ OBOWIĄZEK PRZEJRZYSTOŚCI

Projekt ustawy wprowadza obowiązek przejrzystości. Twórcy, nawet ci nieotrzymujący tantiem, mają być co roku informowani przez wydawców o **wartości majątkowej ich utworów**.

Ale uwaga! Projekt **nie przewiduje żadnych sankcji** za niedopełnienie tego obowiązku. To oznacza, że przepis będzie martwy.

➤ MECHANIZM DOSTOSOWANIA WYNAGRODZENIA

twórcy [mają] prawo zażądać dodatkowego, odpowiedniego i godziwego wynagrodzenia [...], jeżeli pierwotnie uzgodnione wynagrodzenie okazuje się być niewspółmiernie niskie w porównaniu do wszystkich późniejszych [...] przychodów [...] z eksploatacji utworów

(art. 20 dyrektywy DSM)

Projekt ustawy **nie zawiera prawidłowej implementacji** tego przepisu.

Ministerstwo twierdzi, że wystarczy obecny art. 44 prawa autorskiego („klauzula bestsellerowa”). To nieprawda.

Art. 20 dyrektywy dotyczy nie tylko bestsellerów. Dziś polskim twórcom skrajnie trudno dochodzić należności z „klauzuli bestsellerowej”. Art. 44 prawa autorskiego trzeba **dostosować do wymogów dyrektywy DSM**.

➤ ALTERNATYWNA PROCEDURA ROZSTRZYGANIA SPORÓW

możliwość rozstrzygania sporów dotyczących obowiązku przejrzystości [...] oraz mechanizmu dostosowania umów [...] w drodze dobrowolnej, alternatywnej procedury rozstrzygania sporów

(art. 21 dyrektywy DSM)

Projekt ustawy **nie zawiera prawidłowej implementacji** tego przepisu.

Ministerstwo proponuje dopisanie możliwości skorzystania z mediacji – która przecież już dziś jest możliwa.

Nie o to chodzi w dyrektywie!

„Dobrowolna” oznacza, że twórca może z niej korzystać, a nie – że kontrahent nie musi się jej poddać.

Potrzebujemy prawa do **wszczęcia postępowania postępowania polubownego** na wzór tego funkcjonującego w sektorze finansowym.

➤ KTO MOŻE REPREZENTOWAĆ TWÓRCÓW?

organizacje reprezentujące twórców i wykonawców [będą] mogły wszczynać takie procedury na konkretny wniosek jednego lub większej liczby twórców lub wykonawców

(art. 21 dyrektywy DSM)

Projekt ustawy **całkowicie pomija tę kwestię**.

Nie zapewnia twórcom prawa do **reprezentacji przez organizacje twórcze** zgodnie z dyrektywą DSM.

➤ ODZYSKANIE PRAW DO NIEEKSPLOATOWANYCH UTWORÓW

W interesie artystycznym i materialnym twórcy jest to, żeby jego utwór był **stale eksploatowany**.

w przypadku, gdy twórca lub wykonawca udzielili licencji lub przenieśli swoje prawa [...], [będą] mogli odwołać w całości lub w części licencję lub przeniesienie praw, jeżeli ten utwór [...] nie jest eksploatowany

(art. 22 dyrektywy DSM)

Projekt ustawy nie chroni praw twórców oraz nie odzwierciedla realiów rynku.

Przewidziano tylko prawo do rozwiązania umowy **obwarowane surowymi warunkami** niż w obecnym prawie:

- w ogóle nie doszło do rozpowszechnienia
- mimo że nabywca praw był do tego zobowiązany
- upłynęło aż 10 lat (obecnie: 2 lata)

To będzie **martwe prawo**:

- wystarczy minimalne jednorazowe rozpowszechnienie, żeby przepis już nigdy nie działał
- nabywcy praw regularnie umieszczają w umowach nienegocjowalne zapisy o braku zobowiązań do rozpowszechniania
- 10 lat w wielu branżach – w tym książkowej – to wieczność!

➤ GDZIE ZNAJDĘ WIĘCEJ SZCZEGÓŁÓW?

Stowarzyszenie Tłumaczy Literatury przygotowało **szczegółowe stanowisko w sprawie tego projektu**, które skierowało do Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego:

- <http://tinyurl.com/dyrektywaDSM> (strona www)
- <http://tinyurl.com/dyrektywaDSM-pdf> (plik PDF)
- <http://tinyurl.com/dyrektywaDSM-word> (plik DOCX)

Jesteś artystą, przedstawicielką organizacji twórczej, dziennikarką albo politykiem i chcesz nawiązać z nami kontakt w tej sprawie? Pisz: zarzad@stl.org.pl.

Więcej informacji o STL na naszej stronie internetowej: www.stl.org.pl.

➤ CO JESZCZE MOGĘ ZROBIĆ?

- udostępnij te informacje w mediach społecznościowych
- podziel się wersją www tego dokumentu: <https://stl.org.pl/dyrektywaDSM>
- rozmawiaj z kolegami i koleżankami z branży
- pisz do dziennikarzy i polityków

To jest moment, w którym możemy wpłynąć na to, żeby **prawo autorskie chroniło twórczyńie i twórców!**